

ANTİK VƏ İLK ORTA ƏSRLƏRƏ AİD SÜDDAN BİÇİMLİ QABLAR

Könül Kərimova

AMEA Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun dissertantı
konulkerimova33@gmail.com

Açar sözlər: süddanlar, Yaloylutəpə mədəniyyəti, dulusçuluq, antik

Qədim zamanlardan insanların məişətində mühüm yer tutan dulus məmulatı mənsub olduğu xalqın iqtisadi və siyasi həyatı ilə bağlı olaraq inkişaf etmiş, eyni zamanda bu sahələrdə baş vermiş hər bir dəyişiklik öz əksini dulusçuluq sənətində tapmışdır. Buna görə də, arxeoloji qazıntılar zamanı yaşayış yerləri və qəbir abidələrindən aşkar edilən ən kütləvi maddi mədəniyyət nümunəsi olan saxsı məmulatını aid olduğu dövrün bir çox məsələlərini işıqlandırmaq üçün qiymətli mənbə hesab etmək olar. Saxsı məmulatının bir mənbə kimi əhəmiyyətli olması həmçinin əhalinin gündəlik məişətində, təsərrüfat həyatında, dəfn və digər mərasimlərdə geniş istifadə edilməsi ilə xarakterizə olunur. Bu məmulatlar eyni zamanda aid olduğu dövrün sənətkarlığını, mədəni və iqtisadi inkişafını, xalqların dini dünyagörüşlərini, başqa ölkələrlə iqtisadi və mədəni əlaqələrini öyrənməyə imkan yaradır.

Antik və ilk orta əsrlərə aid yaşayış yerləri və müxtəlif qəbir tiplərindən aşkar edilən saxsı məmulatı geniş çeşiddə hazırlanmışdır. Saxsı məmulatı içərisində məişət və təsərrüfatda istifadə olunmuş qablar üstünlük təşkil edir. Albanların məişətində arxeoloji ədəbiyyatda “süddanlar” və ya “süddan biçimli qablar” kimi tanınan saxsı qablar geniş yayılmışdır (13,s.77). Süddan biçimli qab nümunələri qeyd etdiyimiz dövrlərdə dulusçuluq sənətinin inkişafını özündə daha yaxşı əks etdirmişdir. Bu baxımdan onların tədqiqi dulusçuluq sənətində antik və ilk orta əsrlərdə həm texnoloji, həm də bədii cəhətdən baş vermiş inkişaf və geriləməni daha aydın izləməyə imkan verir.

Qeyd etmək lazımdır ki, süddan biçimli qablar Azərbaycanın daha qədim abidələrindən məlumdur. Bu qabların prototipi ilk dəfə Gədəbəyin daş qutu qəbirlərində aşkar olunmuş və tunc dövrünün sonlarına aiddir. Sonrakı arxeoloji abidələrdən bu növ qablar Mingəçevirin e.ə. VII-V əsrlərə aid edilən, ölümlərin arxası üstə düz basdırıldığı torpaq qəbirlərindən məlumdur (14,s.41). Göstərilən abidələrdən aşkar olunan bu qablar sonrakı qablardan ancaq özlərinin tünd boz rəngdə olması ilə fərqlənir.

Süddan biçimli qabların istər ərazi və istərsə də miqdar etibarlı ilə ən geniş yayılması Yaloylutəpə mədəniyyəti dövründə olmuşdur. Yaloylutəpə arxeoloji mədəniyyətinin saxsı məmulatı içərisində “süddanlar” və ya süd-

dan biçimli qablar əsas yer tutmuş və bu mədəniyyətin ən səciyyəvi saxsı məmulatını təşkil etmişdir (10,s.51). Bunu Qafqaz Albaniyası ərazisində aparılan sonrakı arxeoloji qazıntılar da dönə-dönə sübut etmişdir. Bu tip qablar Yaloylutəpədən başqa Mollaisaqlıdan, Nüydi, Şıxdərə təpəsi, Uzunboylar, Qırlartəpədən, Dəymədərədən, Şəriflidən, Mil-Muğan düzlərindən, Gəncədən, Torpaqqaladan, Alazan hövzəsindən (13,s.77), Qəbələdən (6, s.64), Şamaxının Xınıslı, Şərgah abidələrindən (12,s.17) və s. aşkara çıxarılmışdır.

Süddan biçimli qabların əksəriyyətinin gövdəsi şişman, armudvari və ya yumurta biçimlidir. Hündürlüyü 30, gövdəsinin enli hissəsinin diametri isə 16 sm-ə çatan bu tip qabların su tutumu təqribən 1 litrə bərabərdir (3,s.250.). Antik və ilk orta əsrlərə aid süddan biçimli qabların ümumi cəhətləri kimi, hamısının ağızlarının əyməli və ağızının kənarı ilə gövdəsinin yuxarı hissəsinə birləşən tək qulplarının olması ilə yanaşı fərqli xüsusiyyətləri də vardır. Bu fərqlər onların formalarında - gövdələrində, qulplarında, əyməli ağızlarının quruluşunda, həmçinin hazırlanma texnikası və bişirilmə keyfiyyətində özünü göstərir. Bunları nəzərə alaraq süddan biçimli qabları üç qrupa bölmək olar. Bu qrupları da öz növbəsində müxtəlif yarımqruplara ayırmaq məqsədəuyğundur.

Birinci qrupa e.ə. IV- e.ə. I əsrlərə yəni, ilk antik dövrə aid qablar daxildir. Bu qrupa aid qabların ən nəfis nümunələri Mollaisaqlı qazıntılarında aşkara çıxarılmışdır. Bu tip qablara ən çox küp və təknə qəbirlərdə təsadüf olunmuşdur (13,s.76). Süddan biçimli qabların birinci qrupuna daxil olan nümunələr sarı və açıq qırmızı rəngdə olmaqla, keyfiyyətli bişirilmiş və bədii-konstruktiv cəhətdən yüksək zövqlə hazırlanmışdır. Onlar, hətta hazırlanma texnikasının üstünlüyü cəhətdən də bu dövrün saxsı məmulatı içərisində xüsusi yer tutur. İstər Mollaisaqlı, istər Yaloylutəpə və Nüydi torpaq qəbirlərindən, eləcə də Mingəçevirdən, Torpaqqaladan və s. tapılan eyni tip gil qablar zərifliyi, simmetrikliyi, yaxşı bişirilməsi, habelə həcm etibarilə bir-birindən az fərqlənir (12,s. 78). Dabanlı və dabansız düzəldilmiş süddanların boğaz və oturağa yaxın hissələri yığcam, orta hissəsi isə enli və qabarmış şəkildədir. Qabların oturaqları dəyirmi, dabanlı, silindrik ayaqlı və diskşəkilli altlıqlı olduqlarına görə bir çox tədqiqatçılar bunları təsnif edərkən oturağı əsas element kimi nəzərdə tuturlar (10,s.54-56). Lakin birinci qrup qablarda daha çox diqqəti cəlb edən ağız hissələrindəki müxtəlifliyi əsas götürərək, onları iki yarımqrupa bölmək olar.

Birinci yarımqrupa kiçik əyməli ağızlı qablar daxildir. Bu cür qablar forma etibarilə ağız düz olan qablara oxşardır. Belə qabların ağızlarının kənarı yanlardan içəri əyilərək qabaq hissədə kiçik nov əmələ gətirir. Bu qabların ağızlarının kənarı bəzən yandan azacıq içəriyə basılmış, bəzən isə üst hissələrdən içəri əyilmiş vəziyyətdə olur. Novçanın yanlarında hər iki tərəfdən içəriyə basılmış yerlərində çox vaxt yapma düyməciklər yapışdırılır. Bəzən qabların ağızlarının kənarı eyni bərabərlikdə yığılaraq həm qabaqda, həm də yanlarda bərabər ölçüdə novlar əmələ gətirir. Arxeoloji ədəbiyyatda bu cür qabların ağız hissələri “üç yarpaq”, “üç ləçək” və ya “üç dodaq” da adlandırılır. Üç novlu qablarla yanaşı dörd novlu olanlara da təsadüf edilir.

Qabların naxışlanmasına gəldikdə isə, əsasən cızma, basma və yapma üsullardan geniş istifadə olunmuşdur. Naxışlar əsasən qabın boğaz, qulp və gövdə hissələrində tətbiq edilmişdir. Qabların boğazları çiyinlərinə qədər bir neçə cərgə dərin və enli cızmalarla əhatələnmiş, gövdələri isə düz xətlər, basma nöqtələr və yapmalarla bəzədilmiş olurlar. Bu cür naxışlanmış qablar daha çox Yaloylutəpə torpaq qəbirlərindən aşkar edilmişdir (10,s.59). Yapma naxışlar əsasən yastı düyməcik və digər formalı elementlərdən ibarətdir. Ehtimal ki, bu naxışlar Qafqaz Albaniyası əhalisinin astral və digər inancları ilə əlaqədar yaranmışdır. Buna misal olaraq, yapma ay təsvirli naxışları göstərə bilərik. Strabonun verdiyi məlumata görə albanların sitayiş etdiyi tanrılar içərisində Selena, yəni Ay tanrısına daha çox üstünlük verilirdi (4, s.91).

Ağız əyməli qabların ikinci yarımqrupuna aid olanları əvvəlkilərdən həm novçalarına, həm də gövdələrinin qurluşuna görə fərqlənirlər. Bu yarımqrupa aid olan qabların ağızlarının novçaları uzadılmış vəziyyətdə hazırlanmışdır. Ördək burnunu xatırladan bu qabların novçaları qabın gövdəsindən xeyli qabağa çıxmış olduğundan ilk baxışdan onun simmetriyasını pozur. Bu qabların demək olar hamısında uzadılmış novça, qab ağızı ilə gövdəyə birləşmiş qulp-

dan solda yerləşməsi müşahidə olunur. Mürəkkəb konstruktiv quruluşa malik olan bu qablar bir neçə hissədən hazırlanmışdır. Qabların bir çoxunun gövdəsinin ortasında sərt küncü olması onların gövdələrinin alt və üst hissələrinin ayrılıqda hazırlanmasını göstərir. Bu yarımqrupa aid olan qabların alt hissələri yuvarlaq, bəzən isə tək ayaqlı oturacaqlı olurlar. Alt hissələri yuvarlaq olan qabların oturacaqları mərkəzdən içəriyə doğru batıq əmələ gətirməklə tənzimlənir.

Bu tip qabların naxışlanmasında ümumi əlamət nəzərə çarpır. Belə ki, boğazlarının cızma və çərtmələrlə əhatələnməsi, gövdələrinin ortasında içərisində çıxıntıları olan düyməciklərlə naxışlanması bu qablar üçün səciyyəvidir. Lentvari qulpları qab ağzına birləşən hissələri qulaqcıqlarla, qulpların özü isə iki və üç tilli hazırlanaraq, bu tillərin arası çəpinə çərtmələrlə bəzədilmiş olurlar (4, s. 90-91)

Bəzən novça lərinin qabın boğazına yaxın olan hissələrində içəridən süzgəclə təchiz olunurlar. Süzgəclərə irihəcimli novça ağızlı qablarda daha çox təsadüf olunur (13, s.79). Bu süzgəclər süzülərkən meyvə şirələri və şərabın tullantılarının qabda qalmasını təmin edir. Arxeoloji qazıntılar zamanı aşkar edilmiş içərisində şərab qalıqları olan iri təsərrüfat küplərinin içərisində belə qabların fraqmentlərinə təsadüf edilməsi, onlardan şərabçılıqda istifadə edilməsini göstərir. Bu qablar qədim Yunanıstanda geniş istifadə edilmiş oynoxoyaları (yun. Şərab süzürəm) xatırladır (4, s.92). Mütəxəssislərin fikrincə süddanbiçimli qablardan əsasən süfrəyə süd, yağ, şərab, şərab və digər mayelərin verilməsi məqsədilə istifadə olunub (3, s.251). S.M.Qaziyev onlardan süfrəyə meyvə şirəsi vermək məqsədilə istifadə olduğunu bildirir .

Süddan biçimli qabların ikinci qrupuna, xronoloji çərçivəsini son antik dövr (I-III) təşkil edən qabları aid etmək olar. Belə ki, eramızın I-III əsrlərinə aid edilən Mingəçevirin ilk katakombə və taxta qutu qəbirlərindən süddan biçimli qabların yeni tipi aşkara çıxarılmışdır (14, s.42). Bu qablar səliqə ilə hazırlanması, gilinin tərkibi, yaxşı bişirilməsi cəhətdən yuxarıda qeyd etdiyimiz “süddanlara” çox yaxındır. Eyni zamanda, Mingəçevirin ilk orta əsrlərə aid yaşayış yerlərindən tapılmış bu tip qablardan həm forma və həm də ölçüləri cəhətdən fərqlənir. Bunların boğaz hissəsi demək olar ki, yoxdur və qabın ağız hissəsi ilə şişkin gövdəsinin birləşdiyi yer 90 dərəcə bucaq təşkil edir. Bu tip içərisində hündürlüyü 45-50, gövdəsinin enli hissəsinin diametri 35-40 sm olan iri həcmliyə də var (1, s.53). Son antik

dövrə aid süddanbiçimli qabların demək olar ki, hamısı yaxşı bişirilmiş açıq-qırmızı, bozumontul, sarımtıl-çəhrayı rəngdədir və üzərləri açıq rəngdə anqoblanmışdır.

Bu qəbildən olan nümunələri Ə.H.Bədəlov gövdələrinin formasına görə iki yarımqrupa bölmüşdür. Birinci yarımqrupa sərt küncü gövdələri, gövdədən irəliyə çıxmış ördəkburun tipli nümunələr aid edilir. Bu nümunələr ellinizm dövrünə aid ikinci yarımqrupa şamil edilən qablarla çox oxşardır. Birinci yarımqrupa daxil edilən süddanbiçimli qablar gövdə və ağız kənarlarının formalarına görə demək olar ki, fərqlənmirlər. Onlar yalnız dabanlarının quruluşuna görə iki tipə ayrılır. Halqavari oturaçaqları olan nümunələr birinci tipə aid edilir. Süddanbiçimli qabların bəziləri diskşəkilli bünövrəyə dayaqlanan qısa silindirik oturaqqlıdır (1, s.74-75). Bu qabların bünövrələri azacıq içəriyə batıq şəkildədir. Bu tipin xarakterik nümunələri Mingəçevirdə və Sultannuxda aşkar edilmişdir.(5, s.88).

Diğər tipə aid olan süddan biçimli qablar düz oturaqqlıdır. Bu formada süddan biçimli qablar Azərbaycan ərazisindən başqa, Gürcüstanın Alazan vadisində də aşkar olunmuşdur.

Son antik dövrə aid süddan biçimli qabların ikinci yarımqrupuna şişman, şargövdəli qablar aid edilir. Bu formada qablar Qəbələ, Mingəçevir, Yaloylutəpə, Mollaisaqlı, Qırlartəpə və b. abidələrdən aşkar edilmişdir. Belə nümunələr əvvəlki yarımqrupa aid qablarla müqayisədə sayca azlıq təşkil edirlər. Şişman gövdəli süddanbiçimli qablar əsasən yastı oturaqqlıdır. Bəzilərinin alt hissəsi mərkəzdən içəriyə doğru basılmış və beləliklə qabın sabitliyi təmin edilmişdir(1, s.75).

Hər iki yarımqrupa daxil olan qabların boğaz hissələri cızma üsulu ilə çəpinə və paralel xətlərdən ibarət naxışlarla, həmçinin yapma üsulu ilə vurulmuş düyməciklərlə bəzədilmişdir. Novçalarının kənarlarına yapma düyməciklər vurulmuş nümunələrə son antik dövrə aid qablar içərisində də rast gəlinir.

Bu qrupa daxil olan süddan biçimli qabların da qulpları bir qayda olaraq novçadan solda yerləşir. Qulpların ucları qabın ağız kənarı ilə gövdənin ortasına bərkidilmişdir. Birinci yarımqrupa aid nümunələrin qulpları əsasən lentvaridir. Bu qulpların kənarları azacıq əyilmiş olur və bunun nəticəsində qulpun üzərində şaquli novça yaranır. Bəzən bu qulplar bir-birinə bərkidilmiş iki və ya üç gil çubuqdan formalaşdırılmışlar. Əgər qulp üç bitişik çubuqdan düzəldilibsə, onda onların ortada olanının səthi çəp cızma xətlərlə bəzədilirdi. İkinci yarımqrupa daxil olan bəzi qabların qulpları bir-birinə burlulmuş gil şubuqlardan formalaşdırılmışdır (5, s.89). Bəzi hallarda qulpların novçadan solda deyil, onun əksində yerləşməsinə də rast gəlinir. Adətən belə nümunələrdə qulplar qabların ağızları ilə çiyinlərini birləşdirir.

Süddan biçimli qablar Azərbaycan ərazisində ən çox e.ə. II- eramızın I əsrində yayılmışdılar. Son antik dövrdə, ilk mərhələyə nisbətən süddanbiçimli qablarda həm kəmiyyət, həm də keyfiyyət baxımından zəifləmə müşahidə olunur. Bunu, Nüydi tapıntılarında xüsusilə daha aydın görmək olar. Belə ki, buradan tapılmış gil qablar içərisində Mollaisaqlının, yaxud Yaloylutəpənin ağzı novçalı və zərif hazırlanmış qab nümunələrinə (bir-iki qab istisna olmaqla) demək olar ki, rast gəlinmir (13, s.78). Buradakı nümunələrdə ağzı novçalı qabların həm forma, həm də keyfiyyətinin aşağı düşdüyü müşahidə olunur. Bu tip qabların Nüydi nümunələrində gövdə bir qədər uzunsovlaşır, naxışlar azalır, bəzən onların ağzı dördkünc formada düzəldilir. Nüydi qazıntılarından süddan biçimli qabların çox sadə qurluşlarına da rast gəlinir. Beləliklə, zərif, ağzı novçalı və mürəkkəb qurluşlu qabların I əsrdən tədricən aradan çıxması halları müşahidə edilir. Bundan sonrakı qabların eramızdan əvvəlkilərə nisbətən sadələşməsi və kobudlaşması qabarıq şəkildə nəzərə çarpır (1, s.56). Bu, ümumilikdə son antik dövrdən etibarən dulusçuluq sənətində başlayan geriləmə ilə izah olunur (13, s.79).

Süddan biçimli qabların üçüncü qrupunu, ilk orta əsrlərə aid olan nümunələr təşkil edir. Lakin bu qəbildən olan tapıntılara ilk orta əsr materialları içərisində nisbətən az təsadüf olunur. Bunun səbəbi kimi, antik dövrdə geniş yayılan süddan biçimli qabların III-IV əsrlərdən etibarən tədricən azalaraq istehsalatdan çıxması göstərilir (3, s.250). Məhz bu amili nəzərə alan A.Ş.Orucov ilk orta əsr keramikasının təsnifatını verərkən süddan biçimli qabların adını öz tədqiqatında çəkmir. Bununla belə R.M.Vahidov Mingəçevirin (14, s.40-43), Ş.S.Əhmədov isə Pirsaatçay hövzəsinin ilk orta əsr materialları içərisində süddan biçimli qabların önəmli yer tutduğunu yazır (7, s.111-113). Mingəçevir qazıntıları zamanı bu tip qablara I və II mədəni təbəqənin materialları içərisində, Pirsaatçay hövzəsində isə əsasən Udulu yaşayış yerində və daş qutu qəbirlərdə təsadüf edilib. Albaniya ərazisində bu tip qablara son dövr küp qəbirlərində də təsadüf edilmişdir. Şərgah küp qəbirləri nekropolunda tapılmış nümunələr buna misal ola bilər (5, s.89). Naxçıvanın ilk orta əsr yaşayış yerləri içərisində bu tipli qablara əsasən Albantəpə abidəsində rast gəlinmişdir. Narın qum qatışıqlı gildən, əldə hazırlanmış qablar sabit və qeyri sabit temperaturda bişirilmişlər (11, s.125).

R.M.Vahidov Mingəçevirin 2 və 3 sayılı qədim yaşayış məskənlərindən əldə olunan süddan biçimli qabları xarici görünüşlərinə görə iki qrupa bölür. Birinci qrupa boğazları uzunsov, gövdələri armudvarı olan süddan biçimli qablar daxil edilir. Onların yan tərəfdən olan vertikal qulpları qabın boğaz hissəsi ilə gövdəsinə birləşdirilmişdir. Bu qrupa daxil edilən qabların hamısı yaşayış yerlərinin I mədəni təbəqəsindən (III-V əsrlər) aşkar olunmuş və onların müəyyən hissəsinin əl dulus dəzğahında hazırlandığı müəyənləşdirilmişdir.

İkinci qrupa daxil olan süddan biçimli qablar müəyyən bir quruluşa malik deyildir. Belə ki, onların bəzilərinin gövdəsi şişkin, digərlərininki isə yumurtabiçimli olub, yan tərəfdəki qulpları qabın gövdəsinin üst hissəsini ağzının kənarı ilə birləşdirir. Bu qabların ağzlarının kənarı ilə boğaz hissəsinin quruluşu da müxtəlifdir. İkinci qrupa aid edilən qabların ağzının kənarlarında, yanlardan batıq hissədə, bir qayda olaraq, iki ədəd düyməcik yapışdırılmışdır.

Qabların naxışlanmasına gəldikdə, onların üzərində çox primitiv halda düz, dalğavarı, qırıq xətlərdən və nöqtələrdən ibarət olan həndəsi və nəbatat naxışları ilə bəzək vurulmuşdur. Bəzi nümunələrin üzəri isə uzunsov batıqlarla, barmaqla vurulmuş batıq dalğavarı xətlərlə və dulusçuların möhürləri ilə bəzədilmişdir.

İkinci qrupa aid edilən süddan biçimli qablar Mingəçevir yaşayış yerində, əsasən II mədəni təbəqədən (V-VIII əsrlər) aşkar olunmuşdur. Bunların əksəriyyəti olduqca kobud və səliqəsiz surətdə əl ilə hazırlanmışdır (14, s.41). Qeyd edək ki, II mədəni təbəqədən əldə olunan materiallar içərisində bu tip qablara təsadüf edilməsi bəzi tədqiqatçıların fikrincə bir qədər təəccüb doğurur (3, s.250)

Azərbaycanın digər abidələrindən aşkar edilmiş nümunələrdə də, keyfiyyət baxımından bu geriləmə müşahidə olunur. Şübhəsiz ki, bu ilk orta əsrlərdə dulusçuluq sənətində baş vermiş tənəzzül ilə, bilavasitə əlaqədar olmuşdur.

Alimlər ilk orta əsrlərdən başlayaraq, təkcə Azərbaycanda deyil, bir çox ölkələrdə (Cənubi Qazaxıstanda, Moldoviyada, Slovakiyada, Orta Asiyada, Dağıstanda və s.) dulusçuluqda əmələ gəlmiş bu düşkünlüyün səbəblərini yerli şəraitlə əlaqələndirərək müxtəlif şəkildə izah edirlər(6, s.64).

Dövrün tədqiqatçılarından Q.İ.İone (9, s.7), R.M.Vahidov (14,s.34) tənəzzülün başlıca səbəbini Azərbaycan ərazisində Roma imperiyası ilə Sasanilər arasında gedən müharibələrdə, köçərilərin arasıkəsilməz basqınlarında, yerli əhalinin təsərrüfat və mədəniyyətinə bunların göstərdiyi mənfi təsirdə, R.B.Göyüşov da xarici işğalların vurduğu zərbələrdə görürlər (8, s.65). Digər tədqiqatçılar Q.İ.Əhmədov(6, s.40-41) və A.Ş.Orucov (12, s.12-13) bunu əsasən həmin əsrlərdə cəmiyyətdə baş vermiş ictimai-iqtisadi proseslərlə əlaqələndirirlər.

Beləliklə, Azərbaycan ərazisində e.ə. X-IX əsrlərdə meydana çıxan süddan biçimli qablar müxtəlif mərhələlərdən keçərək, yerli əhalinin məişətində eramızın VII-IX əsrlərinə qədər davam etmiş və sonralar yeni tip qablarla (səhəng, bardaq və s.) əvəz olunmuşdur.

Nəticə olaraq qeyd etməliyik ki, antik və ilk orta əsrlərdə insanların məişətində geniş istifadə olunan süddan biçimli qabların tədqiqi sübut edir ki, saxsı məmulatları nəinki sənətkarlıq, iqtisadi, həmçinin sosial baxımdan

da mənsub olduğu dövrün müxtəlif xüsusiyyətlərini özündə əks etdirən maddi mədəniyyət nümunələridir..

ƏDƏBİYYAT

1. Бадалов А.Г. Гончарное ремесло Азербайджана античного периода (I-III вв.). Баку., Элм, 2003, 186 с.
2. Cəbiyev Q.C. Azərbaycan keramikası. Bakı:, Elm, 2003, 233 səh.
3. Cəbiyev Q.C. Girdiman IV-IX əsrlərdə (tarixi-arxeoloji tədqiqat). Bakı, 2007, 616 səh.
4. Eminli C.T. Azərbaycanın ellinizm dövrü saxsı məmulatı (e.ə. IV- I əsrlər). Bakı: 2008, 196 səh.
5. Əsədov V.A. Azərbaycanın küp qəbirləri (tarixi-arxeoloji tədqiqat). Bakı, 2010, 183 səh.
6. Əhmədov Q. M. Azərbaycanın şirsiz saxsı məmulatı. Bakı: Elm, 1959, 149 səh.
7. Əhmədov Ş.S. Pirsatçay hövzəsinin ilk orta əsr arxeoloji abidələri. Bakı: Elm, 2006, 252 səh.
8. Göyüşov R.B. I-X əsrlərdə Qəbələ şəhərinin dulus məmulatının inkişaf mərhələləri. "Azərbayc. SSR EA Məruzələri" , Bakı, 1963, №12 ,XIX cild. 63-67 səh.
9. Ионе Г.И. Керамическое производство древнего и средневекового Азербайджана. Автореф. канд. дис. Л., 1958. 235 с.
10. Исмизаде О.Ш. Ялойлутепинская культура. Баку: Изд. АН Азерб. ССР 1956. 132 с
11. Qasımlı V.A. Naxçıvan III-IX əsrlərdə (tarixi-arxeoloji tədqiqat). Bakı: Elm, 2013. 256 səh.
12. Orucov A.Ş. İlk orta əsrlərdə Azərbaycanda dulusçuluq (IV-VIII əsrlər). Bakı: Elm, 1989. 72 səh.
13. Osmanov F.L. Qafqaz Albaniyasının maddi-mədəniyyəti e.ə. IV – b.e. III əsrləri. Bakı: Elm, 1982. 158 səh.
14. Vahidov R.M. Mingəçevir III-VIII əsrlərdə (Arxeoloji qazıntı materialları əsasında). Bakı: Azərbaycan SSR EA nəşriyyatı, 1961. 180 səh.

POTTERIES IN THE SHAPE OF MILK JUGS OF ANCIENT AND EARLY MIDDLE AGES

Konul Kerimova

Summary

Key words: milk jugs, cultura of Yaloylutapa, pottery, ancient

Clay milk jugs and plates in the shape of milk jugs were widely spread in the archeological literature of the Albanian occupation in the ancient and early Middle Ages. These pottery samples reflect developing stages of pottery in these periods. The research of these specimens permits us to technologically and artistically to follow development and undevelopment of pottery art in the ancient and early Middle Ages.

КЕРАМИЧЕСКАЯ ПОСУДА СО СЛИВОМ АНТИЧНОЙ ЭПОХИ И РАННЕГО СРЕДНЕВЕКОВЬЯ

Кёнул Керимова

Резюме

Ключевые слова: молочница, Ялойлутепинская культура, гончарное производство, античные

В археологической литературе так называемая «молочница» или «молочницеподобная» керамическая посуда в античную эпоху и в начале средних веков была широко распространена в быту албан. Образцы такой керамической посуды наилучшим образом отражают периоды развития керамического ремесла в вышеуказанную эпоху. С этой точки зрения их исследование дают возможность лучше проследить подъемы и спады как в технологии, так и в художественном деле керамического ремесла в античную эпоху и в начале средних веков.